

Lối sống

4

Tập thể tác giả Nhóm Cánh Buồm

NHÀ XUẤT BẢN TRI THỨC - 2017

Tập thể tác giả nhóm Cánh Buồm
Chương trình Giáo dục Hiện đại

Lối sống 4

CỘNG ĐỒNG

NHÀ XUẤT BẢN TRI THỨC

**GIÁO DỤC TIỂU HỌC ỔN ĐỊNH VÀ
BẢO ĐẢM CHẤT LƯỢNG
THÌ TOÀN BỘ NỀN GIÁO DỤC MỚI ĐƯỢC ỔN ĐỊNH,
MỖI GIA ĐÌNH ỔN ĐỊNH, CẢ XÃ HỘI CÙNG ỔN ĐỊNH.**

LỜI SỐNG 4

© Nhóm Cánh Buồm, 2017

Bản quyền tác phẩm đã được bảo hộ. Mọi hình thức xuất bản, sao chụp, phân phối dưới dạng in ấn hoặc văn bản điện tử không có sự cho phép của Nhóm Cánh Buồm là vi phạm bản quyền.

Liên lạc:

Chương trình Giáo Dục Hiện Đại – Nhóm Cánh Buồm
Email: lienhe@canhbuom.edu.vn | Website: www.canhbuom.edu.vn

Chịu trách nhiệm bản thảo:

PHẠM TOÀN, NGUYỄN THỊ THANH HẢI

Biên tập:

NGUYỄN THỊ MINH HÀ

Hình ảnh:

Hình ảnh sử dụng trong sách này được chúng tôi lấy xuống từ Internet

MỤC LỤC

Cùng bạn dùng sách	5
Lá thư đầu năm gửi các em học sinh Lớp 4	8
PHẦN MỞ ĐẦU ÔN TẬP NGUYÊN LÝ SỐNG ĐỒNG THUẬN	10
PHẦN THỨ NHẤT CÔNG VIỆC CHUẨN BỊ ĐI THĂM ĐẤT NƯỚC.....	14
Bài 1 Sơ đồ vật chất.....	15
Bài 2 Sơ đồ tinh thần.....	20
Bài 3 Bản đồ địa lý.....	25
PHẦN THỨ HAI CÔNG VIỆC ĐI THĂM ĐẤT NƯỚC	29
Bài 4 Bản đồ đi thăm đất nước	30
Bài 5 Đi thăm Hà Giang và Cà Mau	34
Bài 6 Đi thăm Quảng Ninh.....	38
Bài 7 Đi thăm Hải Phòng, Đà Nẵng, Vũng Tàu	41
Bài 8 Đi thăm Tây Nguyên, Đà Lạt.....	47
Bài 9 Đi thăm Cố đô Huế.....	51
Bài 10 Đi thăm Đồng bằng Nam Bộ.....	55
Bài 11 Đi thăm Thành phố Hồ Chí Minh.....	58
Bài 12 Đi thăm biển đảo quê hương	62
PHẦN THỨ BA VỀ TRUNG TÂM CỦA ĐẤT NƯỚC.....	67
Bài 13 Về lại Thủ đô Hà Nội.....	68
Bài học cuối năm ĐẤT NƯỚC VIỆT NAM – NHÀ NƯỚC VIỆT NAM	79

Cùng bạn dùng sách

Bộ sách *Lối sống* được soạn để tổ chức việc học Đạo đức hoặc Đạo lý của trẻ em ở nhà trường phổ thông.

Tại sao cần phải thay đổi như vậy?

1. Khả năng cao nhất của cách dạy “Đạo lý” hoặc “Đạo đức” là đưa ra được những lời khuyên. Lời khuyên có thể đúng, nhưng lấy gì bảo đảm người học sẽ có hành vi đúng như lời khuyên?

2. Lối sống là hành vi có ý thức hằng ngày của một con người. Những hành vi đó thể hiện quan niệm về đạo đức được chia sẻ với mọi người trong cộng đồng. Đó là một công trình rèn luyện lâu dài khởi động một cách có ý thức từ nhà trường.

Môn học này cùng bộ sách này vì thế có thể đặt tên rất dài là *Sách hướng dẫn tổ chức hình thành lối sống hằng ngày cho trẻ em* và đã được rút gọn thành **môn giáo dục Lối sống** kèm theo là sách học **Lối sống**.

Một lối sống mới cho trẻ em được hình thành theo một trục chính là *năng lực sống đồng thuận*. Đó là học để biết cùng tìm cách sống hòa hợp giữa cá nhân với cộng đồng và giữa các cộng đồng với nhau. Đó cũng là lối sống hằng ngày, ngay ngày hôm nay, từ Lớp 1, và ý thức sống đó sẽ có tác động tới lối sống mai sau.

Chương trình học được phân bố theo các chủ đề như sau:

Lớp 1 – Cá nhân (ý thức sống tự lập – tự phục vụ. Tự lập là mặt tinh thần, còn tự phục vụ là mặt vật chất).

Lớp 2 – Cộng đồng (Nguyên lý sống đồng thuận thể hiện rõ nhất ở lối sống của con người trong cộng đồng; Và đồng thuận là (a) cùng

lao động, (b) cùng tôn trọng giá trị văn hóa – tinh thần của nhau, (c) cùng tháo gỡ xung đột).

Lớp 3 – Gia đình (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng gia đình để sống hạnh phúc và biết xử lý khi hạnh phúc gia đình bị đe dọa).

Lớp 4 – Tổ quốc (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng quốc gia-dân tộc: Học sống đồng thuận trong một *dân tộc* ở đó em có *đồng bào*; và sống đồng thuận trong một *quốc gia* ở đó có những ràng buộc bằng *luật pháp*).

Lớp 5 – Nhân loại (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng trong cộng đồng loài người văn minh đang phải cùng học lối sống văn minh hơn để tránh bị tuyệt diệt).

Học để có ý thức và ứng dụng *lối sống có đạo đức* như trên ở bậc Tiểu học, học sinh sẽ có hành trang ban đầu như sau:

- (a) Các em hiểu rõ học *Lối sống* không phải là học nói lại những nguyên tắc đạo đức, mà là *thực hành có ý thức* một nguyên lý cao cả *sống đồng thuận*.
- (b) Mọi hành vi của học sinh từ Lớp 1 đến hết Lớp 5 đều tiến hành có tổ chức để đạt tới *cái tinh thần* (ý thức đạo lý) được kiểm soát bởi *cái vật chất* (những hành vi cụ thể, thực hiện một cách tường minh).
- (c) Hành trang *sống đồng thuận* đó sẽ đưa các em lên bậc Trung học cơ sở đi sâu vào *từng vấn đề đạo lý* người xem xét dưới các khía cạnh triết học, xã hội học, và cả về chính trị, bảo đảm hết Lớp 9 sẽ vững vàng để vào đời.

Toàn bộ quan điểm và nội dung cụ thể trong bộ sách *Lối sống* này đều đã được phát triển và quy trình hóa bởi nhóm Cánh Buồm.

Tuy nhiên, các tác giả vẫn thấy cần nói lời biết ơn tới những người đi đầu mở đường là Hồ Ngọc Đại, Mạc Văn Trang, Đặng Ngọc Riệp và Trần Thị Tố Oanh của hệ thống Giáo dục thực nghiệm Công nghệ Giáo dục.

Nhóm biên soạn mong bạn dùng sách chú ý thực hiện đường lối *không dạy học theo lối giảng giải mà chỉ tổ chức việc tự học của trẻ em*.

Các năng lực tương ứng tạo ra từ những môn học khác (Văn, Tiếng Việt, Khoa học, cả môn Tiếng Anh...) đều được huy động đúng lúc vào việc học sách *Lối sống*.

Hơn ở đâu hết, môn *Lối sống* sẽ thể hiện mong ước của nhóm Cánh Buồm đã được long trọng ghi trong các tập sách bậc Tiểu học: *Giáo dục Tiểu học ổn định và bảo đảm chất lượng thì toàn bộ nền giáo dục mới được ổn định, mỗi gia đình ổn định, cả xã hội cùng ổn định*.

Chúc các bạn thành công!

Nhóm Cánh Buồm

Lá thư đầu năm gửi các em học sinh Lớp 4

Các em học sinh Lớp 4 thân mến,

Năm nay, ở môn *Tiếng Việt*, các em sẽ học cách lập luận để từ chỗ viết được một đoạn văn sáng sủa, các em sẽ viết được một tiểu luận (bài văn) nói rõ ý mình với mong muốn thuyết phục người đọc.

Vì vậy mà, trong lá thư đầu năm này, các em sẽ tự đọc để tự suy ngẫm và tự thuyết phục về *nội dung* và *cách học* môn *Lối sống* Lớp 4.

Theo đó, trong sách này, trước hết chúng ta sẽ ôn lại những điều các em đã có trong tay do chính các em gặt hái được từ Lớp 1.

Các em đã được gieo mầm từ Lớp 1 một tư tưởng tự coi mình là một *cá nhân độc lập*, và tư tưởng đó được củng cố bằng việc làm và ý thức khi hành động, khiến cá nhân đó *trưởng thành dần* qua mấy năm học sau.

Ở Lớp 2, các em đã học và biết cách hòa hợp cá nhân mình với *cộng đồng*. Thành tựu quan trọng nhất sau khi học môn *Lối sống* Lớp 2 là một tư duy và một hướng hành động *Tôi cho mọi người – mọi người cho Tôi*.

Ở Lớp 3, các em đã vận dụng nguyên lý sống đó vào một cộng đồng nhỏ nhưng có mối quan hệ rất phức tạp vì nó rất tinh tế, là *cộng đồng gia đình*. Các em đã có được nhận thức và tập hành động theo hướng xây dựng một *tình yêu* nhờ đó mà tự xác định *trách nhiệm* với *gia đình*.

Tiếp tục, năm nay lên Lớp 4, các em sẽ mang tình yêu và trách nhiệm với cộng đồng nói chung và cộng đồng gia đình nói riêng để

khám phá, để yêu thương, và để có trách nhiệm với Tổ quốc Việt Nam của chúng ta.

Các em sẽ học để biết chúng ta có một *dân tộc* Việt Nam mà chúng ta được quyền gọi mọi người Việt là đồng bào. Ở một phương diện thứ hai, các em sẽ học để biết chúng ta có một *quốc gia* Việt Nam mà chúng ta phải có trách nhiệm với tư cách là một *công dân*.

Cách học năm nay vẫn theo hướng *làm mà học* theo hướng *hành trình khảo sát Việt Nam*. Các em sẽ đi từ Bắc chí Nam, qua khắp các vùng miền, biển đảo, thôn quê và thành thị... để sau hết, các em trở về Hà Nội, trung tâm của cả *quốc gia* – *dân tộc* Việt Nam chúng ta.

Thảo luận

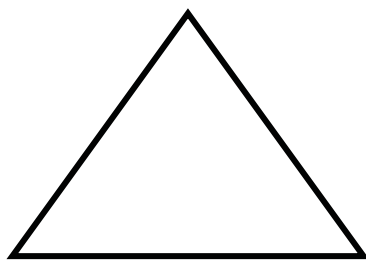
1. Các em cảm nhận học *Lối sống 4* có phải là học Địa lý hoặc Lịch sử không?
2. Tại sao năm nay học như là Địa lý hoặc Lịch sử, nhưng vẫn là *Lối sống*?

PHẦN MỞ ĐẦU

ÔN TẬP NGUYÊN LÝ LỐI SỐNG ĐỒNG THUẬN

Hoạt động 1. Tìm ví dụ để giải thích nguyên lý lối sống đồng thuận theo sơ đồ sau:

A. Cùng lao động

B. Cùng tôn trọng
giá trị tinh thần riêng

C. Cùng ngăn chặn
và tháo gỡ xung đột

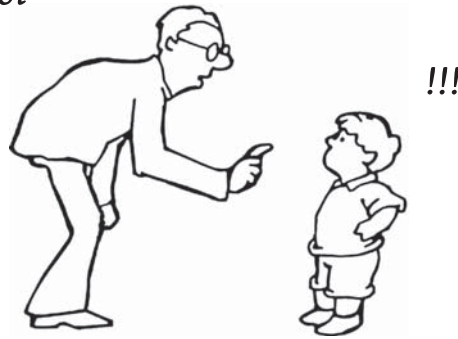
Tìm ví dụ trong gia đình em	Tìm ví dụ trong trường em	Tìm ví dụ trong tổ dân phố nơi em sinh sống
.....		
.....		
.....		

Em có thêm ví dụ nào về việc sống đồng thuận theo nguyên lý trên ở những cộng đồng khác nữa không ?

Hoạt động 2. Từng nhóm hai em chọn một trong những tình huống sau và diễn trước lớp:

a. Tình huống: Nhận thức của bố và con về xung đột khác nhau. Con giải thích ngắn gọn cho bố về khái niệm đồng thuận.

Xung đột!...
Không thể tháo ngòi
xung đột được!...
Không thể!

b. Thi tìm giải pháp nhanh (nói hoặc viết bằng một câu) cho các xung đột giữa các cộng đồng:

Tiếng ồn từ loa phát ra quá lớn ở các khu vui chơi – xung đột giữa các chủ khu vui chơi, với nhà trường ở bên cạnh.

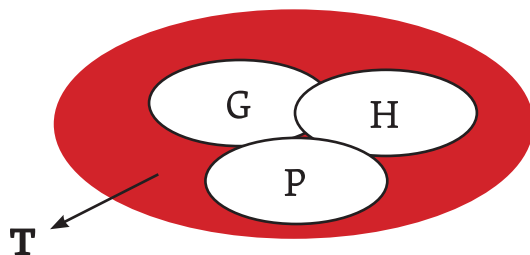
Tắc nghẽn giao thông – xung đột giữa cộng đồng nào với cộng đồng nào?

Rác thải ở đường phố – xung đột giữa cộng đồng nào với cộng đồng nào?

Hoạt động 3. Em giải thích mối quan hệ chặt chẽ trong nhà trường là một cộng đồng lớn (Ký hiệu T – nhà trường) bao gồm ba cộng đồng nhỏ (H – học sinh, G – giáo viên, P – phụ huynh).

Theo mẫu trên, các em lấy ví dụ khác về ba tập hợp A, B và C:

- (a) Khi ba cộng đồng nhỏ A, B và C sống chung trong một cộng đồng lớn ở một thành phố – với A là cộng đồng người buôn bán nhỏ và nghèo.
- (b) Khi ba cộng đồng nhỏ A, B và C sống chung trong một cộng đồng lớn ở trong một nước – với A là cộng đồng người dân ở miền núi.
- (c) Khi ba cộng đồng nhỏ A, B và C sống chung trong một cộng đồng lớn trên thế giới – với A là cộng đồng những nước nghèo.

Sơ kết tiết ôn tập

Từng em đọc lại bài “Gửi bạn dùng sách” và “Thư đầu năm học”, rồi viết trả lời: Học môn Lối sống ở Lớp 4 nhằm đạt tới mục đích gì và thực hiện mục đích đó bằng cách học như thế nào?

PHẦN THỨ NHẤT

CÔNG VIỆC CHUẨN BỊ ĐI THĂM ĐẤT NƯỚC

Thế nào là một sơ đồ?

Có những loại sơ đồ gì?

Sơ đồ vật chất ghi lại một
hệ thống hoặc một liên tưởng trên giấy
và

Sơ đồ tinh thần lưu lại vật chất ấy
trong trí tuệ, tình cảm

BÀI 1

SƠ ĐỒ VẬT CHẤT

Sơ đồ là gì?

Sơ đồ là một cách mô tả một hệ thống sự vật giúp con người dùng làm công cụ ghi nhớ sự vật đó. Đây là một vài ví dụ.

1. *Cây phả hệ* mô tả hệ thống dọc theo trục thời gian các gia đình trong một dòng họ, hoặc mô tả các cá nhân trong một gia đình nhiều thế hệ.

Không ai nhớ hết họ tên cả dòng họ mình hoặc gia đình mình kéo dài nhiều thế kỷ. Nhưng *cây phả hệ* của dòng họ vẽ trên giấy sẽ mô tả tên tuổi người trong cả họ trong nhiều đời, giúp hàng nghìn người dễ dàng nhận ra người trong họ.

Cây phả hệ của gia đình nhiều thế hệ cũng có tác dụng như vậy. Nó giúp con cháu trong nhà nhận ra mối quan hệ máu mủ với nhau.

2. Cũng không ai nhớ hết đất nước mình (hoặc các nước trên thế giới) – một tấm *bản đồ địa lý* sẽ giúp ta dễ dàng ghi nhớ đủ thứ đã được mô tả, sông và biển, thành phố và núi rừng, đường sá và những dòng sông ngang dọc...

Những *bản đồ địa lý* các loại rất có ích. Khi chúng ta đi dã ngoại, bản đồ giúp chúng ta xác định vị trí những nơi đến thăm, và cũng giúp chúng ta khỏi bị lạc nhau.

Bản đồ địa lý còn có nhiều công dụng trong xây dựng kinh tế, trong tìm kiếm cứu hộ cứu nạn, và cả trong chiến tranh.

3. Những *bản vẽ kỹ thuật* cũng là một dạng sơ đồ. Ví dụ như sơ đồ đường dây điện chạy ngầm trong tường nhà. Nhờ có sơ đồ đó,

chúng ta có thể tránh được tai nạn khi phải khoan hoặc đóng đinh vào tường chẳng hạn: Chúng ta biết chỗ nào có dây điện để tránh.

Thực hành

Mời các em vẽ sơ đồ *cây phả hệ ba đời* của chính gia đình em: Cụ ông và cụ bà – hai cụ có ai là con trai và con gái, con dâu và con rể – mỗi gia đình con trai và con gái đó có ai là cháu trai và gái...

Vẽ xong, các em sẽ hiểu khái niệm sơ đồ vì chính các em đã *tự làm ra sơ đồ* rồi đó.

BÀI 2

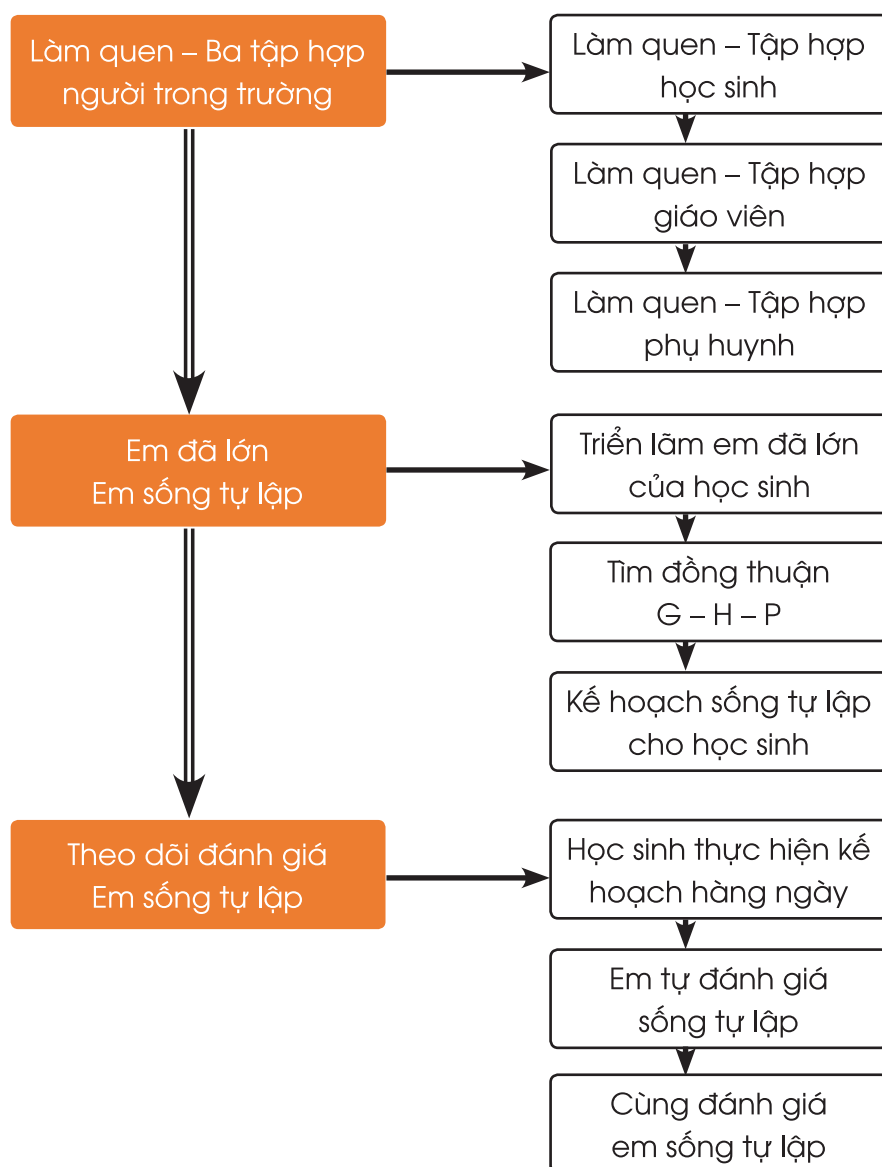
SƠ ĐỒ TINH THẦN

Luyện tập về sơ đồ tinh thần

(Giúp ghi nhớ hệ thống việc 1 dẫn sang việc 2)

Các em dùng sơ đồ mô tả những điều đã học ở môn *Lối sống* Lớp 1
– những việc đã làm từ việc nọ dẫn sang việc kia khi học môn học này:

Thực hành – Vẽ sơ đồ hệ thống bài học môn *Lối sống* Lớp 2 và Lớp 3.
Trình bày sơ đồ đó trước lớp.

BÀI 3

BẢN ĐỒ ĐỊA LÝ

Các em bắt đầu đi thăm đất nước qua *bản đồ địa lý* Việt Nam. Đi thăm để hiểu biết đất nước ta. Bản đồ địa lý sẽ làm thành sơ đồ tinh thần trong mỗi em để nhớ Việt Nam là *tổ quốc* của một *dân tộc*, mỗi người là *đồng bào* của nhau, và biết Việt Nam cũng là một *quốc gia* mà mỗi người là một *công dân*.

Trước hết các em cần biết cách *đọc bản đồ*.

Làm việc chung:

Treo bản đồ Việt Nam (loại to) lên bảng lớp, dùng que/thước/bút chỉ bản đồ và học vài điều căn bản để đọc bản đồ (Mỗi việc đều thực

hiện bằng cách giáo viên làm mẫu, học sinh làm lại nhiều lần, làm và nói to, nói khẽ, nói thầm).

Việc 1 – Học các *hướng* trên bản đồ:

- a. Hãy chỉ bốn hướng chính Đông – Tây – Nam – Bắc trên bản đồ. Hướng nào là Đông-Bắc (Tây-Bắc, Đông-Nam, Tây-Nam)? Có hướng Đông Đông-Bắc, Tây Tây-Bắc, Nam Đông-Nam, Tây Tây-Nam không?
- b. Hãy chỉ dọc đường bờ biển phía Đông của Việt Nam tiếp giáp với Biển Đông. Tại sao đặt tên biển đó là Biển Đông? Đường bờ biển nước ta có hình chữ gì?
- c. Quần đảo Hoàng Sa và quần đảo Trường Sa nằm ở đâu trên bản đồ? Dùng que khoan nhẹ quanh quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa.

Việc 2 – Học đọc tên *các nước lân cận* và *đường biên giới* với từng nước đó trên bản đồ:

- a. Phía Bắc nước ta là nước nào? Hãy chỉ đường biên giới phía Bắc nước ta ngăn cách Việt Nam với nước đó.
- b. Phía Tây nước ta là những nước nào? Hãy chỉ đường biên giới ngăn cách Việt Nam với các nước đó.
- c. Đoán xem: Nước Thái Lan và nước Myanmar ở phía Tây của nước Lào. Em làm động tác vạch đường bay thẳng từ Hà Nội tới hai nước đó.

Việc 3 – Tìm đường đi trên bản đồ.

- a. Em tìm đường đi thẳng ngắn nhất ra quần đảo Hoàng Sa. Muốn ra Hoàng Sa, phải đi bằng phương tiện gì?
- b. Em tìm đường đi thẳng ngắn nhất ra quần đảo Trường Sa. Muốn ra Trường Sa, phải đi bằng phương tiện gì?
- c. Hãy chỉ những đường giao thông trên biển đi qua gần nước ta (đường vẽ màu xanh đậm trên bản đồ).